

Skupaj proti sovražnemu govoru

Priročnik za osnovne in srednje šole

Avtor: Ive Zagorc
Ilustracije: Eva Pondrk
Lektorirala: Mojca Marn
Oblikoval: Samo Jarc
Koordinacija produkcije: Mirjana Jarc, Maja Murn
Založba: Rdeči križ Slovenije
Tisk: ZMAS Group d.o.o.
Število izvodov: 150
Leto izida: 2021

Izšlo v okviru projekta **Slovenija govori**. Projekt sofinancira Sklad japonske cesarice Shōken (Empress Shōken Fund).

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

179.8:82-5(035)

ZAGORC, Ive

Skupaj proti sovražnemu govoru : (priročnik za osnovne in srednje šole) /
[avtor Ive Zagorc ; ilustracije Eva Pondrk]. - Ljubljana : Rdeči križ Slovenije, 2021

ISBN 978-961-6103-46-6
COBISS.SI-ID 48061699

© Založba Rdeči križ Slovenije, Mirje 19, 1000 Ljubljana

Vse pravice pridržane. Brez predhodnega pisnega dovoljenja založbe Rdečega križa Slovenije je prepovedano reproduciranje, distribuiranje, dajanje v najem, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnemkoli obsegu ali postopku, vključno s fotokopiranjem, tiskanjem, javnim interaktivnim dostopom ali shranitvijo v elektronski obliki.

Skupaj proti sovrážnemu govoru

Priročnik za osnovne in srednje šole

TEMELJNA NAČELA RDEČEGA KRIŽA

Temeljna načela so glavno vodilo humanitarnih dejavnosti Rdečega križa, saj odražajo vrednote in veščine, potrebne za udeležanje humanitarnega poslanstva Rdečega križa Slovenije - *"preprečevati in lajšati človekovo trpljenje ter ščititi njegovo dostojanstvo v vseh okoliščinah".*

HUMANOST

Mednarodno gibanje Rdečega križa in Rdečega polmeseca, ustanovljeno v želji pomagati vsem ranjencem na bojiščih, si prizadeva s svojo dejavnostjo na mednarodni in državni ravni preprečevati in lajšati človeško trpljenje, kjerkoli se pojavi. Njegov namen je varovati življenje in zdravje ter zagotoviti spoštovanje človeške osebnosti. Spodbuja medsebojno razumevanje, prijateljstvo, sodelovanje in trajen mir med vsemi narodi.

NEPRISTRANOST

Gibanje Rdečega križa in Rdečega polmeseca ne razlikuje ljudi po narodnosti, rasi, veri, družbenem položaju ali političnem prepričanju. Prizadeva si lajšati trpljenje in nudi pomoč tistim, ki jo najbolj potrebujejo.

NEVTRALNOST

Da bi ohranilo zaupanje vseh, se Gibanje Rdečega križa in Rdečega polmeseca ne sme nikdar postaviti na nobeno od sovražnih si strani niti se vključevati v politična, rasna, verska ali ideološka nasprotja.

NEODVISNOST

Gibanje Rdečega križa in Rdečega polmeseca je neodvisno. Nacionalna društva morajo, kljub temu da v skladu z zakonodajo pomagajo človekoljubnim službam svojih vlad, vedno ohraniti svojo samostojnost ter ukrepati po načelih Gibanja.

PROSTOVOLJNOST

Gibanje Rdečega križa in Rdečega polmeseca je prostovoljno in nepridobitno.

ENOTNOST

V vsaki državi je lahko eno društvo Rdečega križa ali Rdečega polmeseca, ki je odprto za vse. S svojo človekoljubno dejavnostjo deluje na celotnem ozemlju države.

UNIVERZALNOST

Mednarodno gibanje Rdečega križa in Rdečega polmeseca je razširjeno po vsem svetu. Vsa njegova društva so enakovredna, delijo si odgovornosti in dolžnosti ter si pomagajo.

POVZETEK

Sovražni govor je danes ena najpogostejših oblik nestrpnosti in ksenofobije na svetu.

Posebej zaskrbljujoča sta vse večja prisotnost sovražnega govora v političnem diskurzu in kako je to postalo običajno v javni sferi in prek spleta. Ko se nesprejemljivo začne sprejemati in postane „norma“, se začne ogrožati človekove pravice po vsem svetu. Zaključek projekta RKS **Slovenija** govori predstavlja priročnik Skupaj proti sovražnemu govoru, ki naj pomaga, da se bo sovražni govor zmanjšal oz. se bo končalo njegovo toleriranje v vsakršnih okoliščinah oz. medijih.

Projekt RKS **Slovenija** govori naj bi mladi izvajali sami pod mentorstvom učiteljev in prostovoljcev, ki sodelujejo pri tem projektu, saj so mladi med najpogostejšimi žrtvami spletnih zlorab zaradi različnih oblik sovražnega govora in ustrahovanja.

Priročnik Skupaj proti sovražnemu govoru je bil ustvarjen za podporo učiteljem, ki delajo z mladimi, ki v svojem okolju izražajo sovražni govor ali so mu izpostavljeni.

Osredotoča se na prakso vzgojiteljev in drugega šolskega osebja in temelji na:

- ozaveščanju pomembnosti lastnih komunikacijskih veščin;
- razumevanju, kako lahko v okolju mladih ustvarimo varen prostor, ki podpira učenje in zavedanje sprememb;
- osredotočenosti na delo z mladimi, ki so izpostavljeni sovražnemu govoru ali ga sami širijo s svojim govorom ali vedenjem ne glede na to, ali se ga zavedajo ali ne.

Sovražni govor je v nasprotju s poslanstvom in načeli Rdečega križa in Rdečega polmeseca, zlasti z načeloma humanosti in nepristranskosti. Zato je boj proti sovražnemu govoru in njegovim posledicam ključno za Gibanje, ki se, zavedajoč njegovih posledic, aktivno zavzema za preprečevanje nasilja (npr. oboroženi spopadi, terorizem, nasilje nad ženskami) in drugih kršitev človekovih pravic ter spodbuja razvoj miru, vključujoče in pravične družbe.

Z izboljšanjem globalne odpornosti proti zahrbtnemu pojavu, kot je sovražni govor, je mogoče okrepiti družbene vezi in zgraditi boljši svet za vse nas.

ABSTRACT

Hate speech has become one of the most common forms of intolerance and xenophobia in the today's world.

Of particular concern is the increasing presence of hate speech in political discourse and how it has become a commonplace in the public sphere, over the Internet. When the unacceptable starts to be accepted, and becomes “the norm”, there is a threat to human rights worldwide. The **Slovenia** speaking project of the Slovenian Red Cross prepared and published this manual in the hopes of reducing the acceptance of hate speech online and put an end to its “normalisation”.

The **Slovenia** speaking project of the Slovenian Red Cross is developed to be implemented by young people themselves under the supervision of teachers and volunteers that are cooperating in this project. This is important as the young people are among the most regular victims of online abuse through various forms of hate speech and bullying.

The handbook was created to support teachers working with young people who express or are exposed to hate speech or behaviour in their environment.

It focuses on the practice of educators and other school staff working with young people:

- to raise awareness of the importance of their communication skills,
- to understand how we can create a safe space in a youth environment that supports learning and change,
- to focus on working with young people who are exposed to hate speech or who spread it themselves through their speech or behaviour, whether they are aware of it or not.

The use of hate speech is contrary to the mission and principles of the Red Cross and Red Crescent movements, especially the principle of humanity and the principle of impartiality. Therefore, combating hate speech and its consequences is crucial for the Movement, which, aware of its consequences, actively works to prevent violence (eg armed conflict, terrorism, violence against women) and other human rights violations, and promotes the development of peaceful, inclusive and a just society.

By improving global resilience to this insidious phenomenon, which is hate speech, society's bonds can be strengthened and a better world for all of us can be built.

Kazalo

TEMELJNA NAČELA RDEČEGA KRIŽA	4
POVZETEK	5
ABSTRACT	6
UVOD	8
PRIROČNIK SKUPAJ PROTI SOVRAŽNEMU GOVORU	9
Sovražni govor, ki ga obravnava projekt Slovenija govori	9
Kaj je sovražni govor	10
Izvor pravnega koncepta sovražnega govora in izzivi	10
Vzroki za sovražni govor	11
Sovraštvo ne spada v nobeno skupino	12
Kategorije za družbeno analizo sovražnega govora	12
Privilegij	12
Intersekcionalnost	12
Družbene norme in normativi	13
V koga je usmerjen sovražni govor?	13
NE POZABIMO	14
Na kaj vpliva sovražni govor?	14
SOVRAŽNI GOVOR NA SPLETU IN V DRUŽBENIH MEDIJAH	16
Sovražni govor, platforme in podjetja družbenih medijev	17
Facebook	18
Youtube	18
Twitter	18
UPORABA VAJ PRI OBRAVNAVI SOVRAŽNEGA GOVORA	21
1. Spopadanje s spletnim nasiljem	22
2. Neomejeno izražanje	24
3. Vse je povezano	27
4. Razumevanje sovražnega govora	29
5. Življenjske poti	32
VIRI IN LITERATURA	34

UVOD

Priročnik Skupaj proti sovražnemu govoru je nastal v podporo učiteljem za delo z mladimi, ki v svojem okolju izražajo ali pa so izpostavljeni sovražnemu govoru ali vedenju.

Osredotoča se na prakso pedagogov in ostalih šolskih delavcev, ki delajo z mladimi:

- da bi pri njih spodbudili zavedanje pomena njihovih komunikacijskih veščin;
- da bi razumeli, kako lahko ustvarimo varen prostor v okolju mladih, ki podpira učenje in spremembe;
- da se osredotočimo na delo z mladimi, ki so izpostavljeni sovražnemu govoru ali pa ga sami širijo s svojim govorom ali vedenjem, če se tega zavedajo ali ne.

Priročnik ponuja orodja, s katerimi lahko spremenimo poglede mladih, njihovo vedenje in stališča.

Naše izhodišče je, da se razmere za spremembe v celotni družbi začnejo pri delu z mladimi. Poudarek je na zavedanju lastnih temeljnih vrednot, ranljivosti in veri v zmožnosti vseh mladih. Vključuje kolektivno zavedanje, da smo vsi soodvisni in da ima vsaka oseba pravico do obstoja. Z njim lahko dvigujemo vrednost skupnosti in družbe kot celote (Nesmith, 2001).

Po vsem svetu vidimo moteče razsežnosti ksenofobije, rasizma in nestrpnosti. Družbeni mediji in druge oblike komunikacije se izkoriščajo kot platforme za širjenje teh nazorov. Neonacistični pojavi in gibanja nadvlade so na pohodu. Javni diskurz se za politični dobiček oborožuje z zažigalno retoriko, ki stigmatizira in dehumanizira manjšine, migrante, begunce, ženske in vse „druge“ (Brown, 2016).

Na žalost to niso izolirani pojavi ali samo »glasnost« nekaterih ljudi na obrobju družbe. Sovraštvo se preriva v ospredje – tako v liberalnih demokracijah kot tudi v avtoritarnih sistemih – prek različnih družbenih medijev, zato so z vsako prekršeno normo stebri naše družbe oslabljeni.

Sovražni govor predstavlja resno grožnjo demokratičnim vrednotam, socialni stabilnosti in miru. Molčanje ali strpnost lahko signalizira ravnodušnost do nestrpnosti, tudi ko se ta stopnjuje in ranljivi postajajo žrtve (Latour, A., idr., 2019).

Uporaba sovražnega govora je v nasprotju s poslanstvom in načeli gibanja Rdečega križa in Rdečega polmeseca, še posebej z načelom humanosti in načelom nepristranskosti. Zato je spopadanje s sovražnim govorom in z njegovimi posledicami ključnega pomena za Gibanje, ki se zaveda njegovih posledic, zato aktivno deluje pri preprečevanju nasilja (npr. pri oboroženih spopadih, terorizmu, nasilju nad ženskami) in drugih kršitvah človekovih pravic ter spodbuja razvoj mirne, vključujoče in pravične družbe (*Strategy 2030 Stands for | The Future Red Cross and Red Crescent*, 2020).

Naslavljanje sovražnega govora pomeni preprečevanje stopnjevanja posledic sovražnega govora, zlasti spodbujanje k diskriminaciji, sovražnosti in nasilju, kar je prepovedano tudi zakonom (*Kazenski zakonik*, KZ-1-UPB 2, Uradni list RS, št. 50/12).

Z izboljšanjem globalne odpornosti proti temu zahrbtnemu pojavu, kar je sovražni govor, se lahko okrepijo vezi družbe in se začne graditi boljši svet za vse nas.

PRIROČNIK SKUPAJ PROTI SOVRAŽNEMU GOVORU

vam ponuja smernice in praktične vaje za razvoj čustvenega dojemanja posledic in vzrokov sovražnega govora, v pomoč pa je tudi pri odzivu nanj. Eden izmed ciljev je spodbujanje zavedanja o človekovih pravicah, ki so lahko kršene, zlasti v spletnem okolju.

V priročnik je vključen sklop spletnih in nespletnih komunikacijskih in izobraževalnih pristopov ter praktičnih vaj za izpodbijanje zgodb/izmišljotin sovražnega govora, ki ga ohranjajo in upravičujejo. Namen je okrepiti nabor orodij mentorjev učencev in dijakov ter učiteljev, ki so v učni proces že uvedli človekove pravice, zavedanje o področjih, kjer se sovražni govor pojavlja ali širi, ali pa so se z njim pripravljene ukvarjati in uvesti tematiko sovražnega govora v svoja predavanja.

SOVRAŽNI GOVOR, KI GA OBRAVNAVA PROJEKT SLOVENIJA GOVORI

297. člen slovenskega Kazenskega zakonika (KZ-1-UPB 2) formalno definira in inkriminira kaznivi sovražni govor. Člen prepoveduje javno spodbujanje sovraštva, nasilja in nestrpnosti do določenih družbenih skupin na način, ki lahko vodi tudi k njihovem neposrednemu ogrožanju. Kaznovanega sovražnega govora je v Sloveniji glede na obstoječo tožilsko in sodno prakso razmeroma malo. Seveda pa to ne pomeni, da tega v Sloveniji ni – pojavlja se predvsem v zvezi s spolno orientiranostjo in nacionalnostjo (*Kaj Je Sovražni Govor?* | *Spletno Oko*, 2020).

KAJ JE SOVRAŽNI GOVOR

Sovražni govor se na splošno opredeljuje kot govorno izražanje, ki je do ljudi ali skupin diskriminatorno zaradi njihovih osebnih okoliščin, kot so: etnična pripadnost, izvor in kulturno ozadje, narodnost, vera, spol, spolna usmerjenost ali invalidnost. Poleg tega pa sovražni govor vključuje tudi neverbalno izražanje, npr. v slikah / karikaturah, videoposnetkih ali kateri koli drugi obliki aktivnosti sporazumevanja na spletu in v nespletnem okolju, kot je razvidno v opredelitvi Sveta Evrope in iz sodb Evropskega sodišča za človekove pravice (McGonagle, 2013).

Sovražni govor torej temelji na prepričanju, da so nekateri ljudje manjvredni, ker zaradi posamezne osebne okoliščine pripadajo določeni skupini. Te osebne okoliščine so lahko:

- narodnost,
- rasa ali etnično poreklo,
- versko ali drugo prepričanje,
- spol,
- zdravstveno stanje,
- jezik,
- spolna usmerjenost,
- invalidnost,
- starost,
- gmotno stanje,
- izobrazba,
- družbeni položaj in druge.

Izraz zajema govorno, pisno in nebesedno komunikacijo, na primer

- parade,
- trakove,
- simbole in podobno.

Sovražni govor pomeni kršitev človekovih pravic in ga v večini držav na podlagi instrumentov mednarodnega prava o človekovih pravicah ureja pravo. Na primer: večina držav v svetu je pogodbenic Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah (MPDPP) (168 držav), v katerem je navedeno, da mora biti »vsako hujskanje k nacionalnemu, rasnemu ali verskemu sovraštvu, ki bi pomenilo spodbujanje k diskriminaciji, sovražnosti ali nasilju, [...] z zakonom prepovedano«, in Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije (ICERD) (177 držav), ki prepoveduje vsako hujskanje k rasizmu (Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah, 2020).

IZVOR PRAVNEGA KONCEPTA SOVRAŽNEGA GOVORA IN IZZIVI

Izvor potrebe po omejevanju svobode je moč najti v načelu kazenskopravne škode (angl. Harm Principle). Svoboda se lahko legitimno omeji, če izražanje ali dejanje škodi drugim. Leta 1859 je angleški filozof John Stuart Mill v svojem besedilu o svobodi trdil, da je »edini namen, za katerega se lahko proti volji katerega koli člana civilizirane skupnosti upravičeno izvaja pristojnost nad njim, [...] preprečiti škodovanje drugim« (Mill idr., 2003). To načelo je vplivalo na pravno opredelitev sovražnega govora in utemeljitev za omejevanje svobode govora, če izražanja napeljujejo k diskriminaciji in nasilju nad drugimi.

Razlikovanje tega, kaj predstavlja sovražni govor in za katere skupine je treba uporabljati predpise, je zahtevna naloga, zakonodaja pa je v vsaki državi drugačna. **Opredeljevanje in klasificiranje sovražnega govora je odvisno od vsebine in tona izražanja, od namere osebe, ki je odgovorna za izražanje vsebine, osebe, ki ji je izražanje namenjeno, in od vpliva na ciljno osebo ali skupino.**

VZROKI ZA SOVRAŽNI GOVOR

Poročilo Unesca za leto 2015 o sovražnem okolju v spletnih okoljih (Gagliardone idr., 2015) te izzive priznava in opozarja na ključni izziv predpisovanja opredelitev pojmov v praksi, ko so meje pogosto zabrisane. Zato je pri pripravi in načrtovanju strategij proti sovražnemu govoru pomembno upoštevati razprave o legitimnosti in zakonitosti omejevanja svobode izražanja.

Opredelevanje sovražnega govora in boj proti sovražnemu govoru kot zlorabi človekovih pravic je v pravnem smislu kljub izzivom nujno. Prijava sovražnega govora in izvajanje sankcij zanj sta mogoča glede na obstoječo zakonodajo. Kljub temu je treba sovražni govor razumeti kot skrb vzbujajoč družbeni pojav, ki spodkopava osnovo demokratičnih družb, kot je spoštovanje raznolikosti, njegove temeljne vzroke pa je treba obravnavati, saj se v nasprotnem primeru lahko ublažijo le »simptomi« (Keen idr., 2016).

Osnovni vzroki za sovražni govor so **»negativni stereotipi, ki nekatere skupine ali posameznice/-ke štejejo za manjvredne, drugačne in ne vredne spoštovanja«** (Latour idr., 2019). Zaradi tega je širši pristop k sovražnemu govoru, ki upošteva vzroke zanj, nujen in kaže na pomembnost izobraževalnih aktivnosti za izpodbijanje negativnih stereotipov in predsodkov, ki netijo sovražni govor.

Toda **zakaj se negativni stereotipi pojavijo?**

Nekatere/-i raziskovalke/-ci so pojasnile/-i, kako so v zgodovini nekatere skupine diskriminirale druge in kako je bila ta diskriminacija del sistemov zatiranja. Študije so, na primer, preučevale razredna razlikovanja, odnose med spoloma in kolonializem. V tem zgodovinskem procesu so nastale **zamisli, da je bila ena skupina nadrejena/boljša od drugih**, in izdelani so bili sistemi za upravičevanje in ohranjanje teh neenakih družbenih odnosov, na primer z omejevanjem dostopa do izobraževanja na podlagi zamisli, da so nekatere skupine po naravi manj spretni ali sposobne (Murn, 2013).

Druge/-i raziskovalke/-ci so opozorile/-i, da človeško vedenje vodijo **potrebe po varnosti, identiteti in svobodi**. Ko ljudje zaznajo grožnjo in menijo, da njihove potrebe ne bodo izpolnjene, se odzovejo. To storijo z **oblikovanjem skupin** za zagotavljanje zaščite in uresničevanja teh potreb. Za ustvarjanje identitete skupine se uporabljajo zgodbe, ki vsebujejo **osnovne razlage**, zakaj skupina potrebuje zaščito. **Ideje »mi« proti »njim«** še okrepijo identiteto in legitimnost teh skupin. Zaradi tega sovražni govor **ne prevzema vedno poniževalnih ali izrecno sovražnih oblik**, ampak na primer, izraze o ljubezni, kot so: »ljubezen do naše države«, »čistost naše dežele« ali »resnica naših prepričanj« (Galtung, 1979).

KATEGORIJE ZA DRUŽBENO ANALIZO SOVRAŽNEGA GOVORA

Sovražni govor se dogaja v kontekstu neenakopravnih **družbenih razmerij in razmerij moči**, ki jih je težko prepoznati. Pri prepoznavanju izključevalnih ravnanj, ki poustvarjajo neenaka razmerja moči, so lahko uporabni nekateri koncepti: **privilegij, intersekcionalnost in normativnost** (Keen idr., 2016).

PRIVILEGIJ

Privilegiji so prednosti, ki se sistematično dajejo članom določenih družbenih skupin ali posameznikom, ki so priznani kot člani teh skupin, čeprav se ti mogoče ne identificirajo z dodeljenim članstvom/privilegiji, na primer družbena skupina moških, ki imajo nesorazmerno lažji dostop do socialnih virov in položajev moči/oblasti v primerjavi z drugimi družbenimi skupinami, na primer ženskami (Pease, 2010).

INTERSEKCIONALNOST

Oseba ni nikoli le pridelirana ali marginalizirana. Posameznica/-k ne pripada vedno le eni družbeni skupini, ampak ima več identitetnih povezav hkrati, na primer: študent medicine, ki je črnc in gej, se lahko počuti povezanega z različnimi družbenimi skupinami naenkrat: z moškimi, s »črnsko« ali z afriško kulturo, s skupnostjo LGBT (skupnostjo lezbijk, gejev, biseksualnih in trans-spolnih oseb), univerzitetnimi študenti v svoji državi, s študenti medicine po svetu itd. Na podlagi večjega števila identitet, ki se križajo, je treba privilegij obravnavati skozi vidik intersekcionalnosti.

To pomeni, da se pri posamezniku vedno križa večje število identitet. Hkrati pripada večjemu številu družbenih skupin. To, da je neka oseba moški, lahko nakazuje nekatere koristi, medtem ko

SOVRAŠTVO NE SPADA V NOBENO SKUPINO

Pri pojasnjevanju, zakaj se je pojavila diskriminacija, pripomoreta zgodovinska in družbena analiza, ki le deloma pojasnjujeta, zakaj je sovražni govor ves čas usmerjen v nekatere skupine, v druge pa ne. To, da se nekatere skupine določi kot sovražne in druge kot tarče sovražnega govora, je lahko nevarno. Raziskovalka Sara Ahmed trdi, da **sovraštvo ne spada v nobeno določeno skupino**, ampak kroži in si pri tem ustvarja predanost. Ahmedova uporablja izraz »afektivna gospodarstva« (angl. affective economies), s katerim navaja, da čustva, zlasti sovraštvo, ne spadajo v nobeno posebno skupino. Čustva se lahko pomikajo od ene osebe do druge in tudi med skupinami ter tako vplivajo na to, kdo so in kaj počnejo. **Sovraštvo se v kontekstu odnosov med ljudmi in skupinami pojavi v zgodovinskih procesih merjenja moči, ki jih prestajajo skupine** (Ahmed, 2004).

jih to, da je gej, ne. Naše prednosti so opredeljene v odnosu do drugih: ena skupina je privilegirana, belci, medtem ko druge niso, nebelci.

Večje število kulturnih identitet ljudi vpliva na njihove socialne priložnosti in na njihovo delovanje, ki je njihova sposobnost vplivanja na svoje življenje in dejanja (Latour idr., 2019).

DRUŽBENE NORME IN NORMATIVI

Hierarhični odnosi se med družbenimi skupinami vzpostavljajo na podlagi družbenih norm. Družbene norme so pravila pričakovanega vedenja posameznikov v družbenem kontekstu. So način zagotavljanja privilegiranega statusa osebam ali družbenim skupinam, katerih vsakdanje življenjske prakse in družbeno priznani položaji se najbolj približajo družbenim normam in idealom. Te norme povzemajo tudi položaje prikrajšanih in marginaliziranih. Se reproducirajo in krepijo na vseh ravneh družbenega življenja, od medosebnih odnosov do interakcij znotraj socialnih institucij in organizacij ter seveda v medijskih reprezentacijah. Posamezniki se vedejo tako, da upoštevajo pričakovanja drugih in pri tem predvidevajo mogoče odzive na svoje vedenje. Odstopanja od družbenih norm so pogosto negativno sankcionirana. Cilj sovražnega govora je okrepiti družbene norme, ki jih destabilizirajo/ogrožajo odstopanja od njih. Obenem je pomembno opozoriti, da se družbene norme spreminjajo postopoma in ni nujno, da se jim nasprotuje ali da njihov nastanek pripelje do sovražnega govora.

V KOGA JE USMERJEN SOVRAŽNI GOVOR?

Tarča sovražnega govora je lahko kdorkoli, pa vendar je v Evropi več skupin, ki so to redno.

S spletno anketo kampanje gibanja Ne sovražnemu govoru, ki je bila izvedena leta 2015, so bile kot redne tarče sovražnega govora opredeljene naslednje skupine: skupnost LGBT (skupnost lezbijk, gejev, biseksualnih in transspolnih oseb), muslimani, ženske, priseljenci in etnične manjšine, Romi, Židje, revni, osebe s posebnimi potrebami/invalidnostjo, kristjani in druge verske manjšine. To potrjujejo druge podobne raziskave in študije. Žal je malo podatkov o mladih kot tarčah sovražnega govora, vendar pa je sovražni govor zagotovo ravno toliko usmerjen v mlade ljudi kot v katerokoli drugo starostno skupino in ima običajno zaradi ranljivosti številnih mladih in njihove izpostavljenosti spletnim okoljem še globlji vpliv (*State of Democracy, Human Rights and the Rule of Law in Europe. Report by the Secretary General of the Council of Europe*, 2018.).

NE POZABIMO

- Razumevanje prevladujočih družbenih norm je pomembno pri prepoznavanju, ali so te norme predstavljene kot edine »prave«, »normalne« in »dobre« v vplivnih zgodbah in ali izrecno zanikajo raznolikost zamisli in vidikov.
- Zavedanje, da imajo posamezniki več identitetnih povezav, je uporabno, da lahko skupine pri izvajanju kampanj krepijo moč, empatijo, skupne temelje in mostove med skupinami. Na primer: če ljudje doživijo diskriminacijo na podlagi etničnega izvora, jim to lahko pomaga razumeti, kakšen občutek je, če doživiš sovražni govor na podlagi spolne identitete. Empatija je ključna pri spodbujanju odprtosti za zamisli drugih.
- Dojemanje lastnih privilegijev je uporabno pri razumevanju, kako se nekatere družbene norme jemljejo za samoumevne in kako lahko neenak dostop do priložnosti in virov ohranja marginalizacijo nekaterih skupin. Kot takšen lahko ogroža načela enakosti in človekovega dostojanstva.

NA KAJ VPLIVA SOVRAŽNI GOVOR?

Besede, katerih namen je poniževati, razčlovečiti, odvzeti dostojanstvo, postaviti v podrejen položaj, vplivajo na to, kakšen položaj v družbi bodo imeli ljudje, proti katerim so usmerjene, kako bodo živeli, kako bodo z njimi ravnali drugi ljudje, in nenazadnje, kako bodo razumeli sebe. Sovražni govor lahko enačimo s socialnim dejanjem, saj lahko grobo določi družbeni položaj tistih, proti katerim je usmerjen.

Nekateri primeri:

- #miinoni** – Med »nami« in »drugimi« (geji, lezbijkami, muslimani, Judi, begunci ...) so nepremostljive razlike.
- #stereotipi** – »Drugi« so vsi enaki: teroristi, kradejo, neumni, sami krivi za svojo revščino ...
- #razčlovečenje** – »Drugi« so masa (valovi, paraziti, kuga ...) in ne ljudje.
- #kajpami** – »Drugi« imajo in zahtevajo več pravic, kot jih imamo »mi«, in so povezani z elitami.
- #grešnikozel** – »Drugi« so krivi za najrazličnejše širše družbene probleme, kot so revščina, kriminal, pomanjkanje delovnih mest.
- #cilji** – »Druge« je treba kaznovati, pregnati, dati na vlak, zdraviti, asimilirati, pobiti, poslati tja, kamor spadajo, javno linčati ...
- #čustva** – »Drugi« so grožnja našim otrokom in ženskam ter obstoju naše družbe in civilizacije (*Kaj Je Sovražni Govor?* | Spletno Oko, 2020).

SOVRAŽNI GOVOR DO BEGUNCEV

Sovražni govor, uperjen v prosilke/-ce za azil, povzroča napetosti in predsodke skoraj povsod. Po vsej Evropi beležijo večjo količino provokativnih spletnih komentarjev, uperjenih proti begunkam/-cem. Najti je komentarje, kot sta »begunci bi morali potoniti« ali »še več domov prosilcev za azil bo gorelo«. Tovrstni komentarji včasih celo pridejo na naslovnice časopisov. Nemška policija je leta 2015 poročala o 906 napadih na domove prosilcev za azil, od požarov do fizičnih napadov, ki so potrjevali sum kontinuuma med sovražnim govorom na spletu in kaznivimi dejanji iz sovraštva. Ugotovljeno je bilo, da so številne države članice EU poskušale uvesti zakone, pri katerih obstaja tveganje za kršitev mednarodnih standardov, še posebej tistih, katerih ciljne skupine so begunci in prosilci za azil. K občutku moralne zmede so prispevale zavrnitve nekaterih držav do spoštovanja mednarodnih zavez do humanitarne pomoči in človekovih pravic, kot je pravica do vložitve prošnje za azil, nehumana obravnava prosilcev s strani držav, pomanjkanje solidarnosti med državami iste gospodarske in politične unije itd. Vse to je prispevalo k občutku moralne zmede in vse to še dodatno podžiga agresivna nacionalistična in ksenofobična gibanja, ki jih sovražni govor hrani in jih upravičuje.

Begunska kriza se lahko analizira z vidika predstavljenih neenakih razmerij moči, normativnosti in privilegijev. Begunke/-ci so kot tarče sovražnega govora v primerjavi z evropskimi prebivalkami/-ci in vladami v šibkejšem položaju. Na primer: pogosto ne govorijo jezika držav, kamor se zatečejo, so

travmatizirani zaradi svoje izkušnje z vojno. Po drugi strani pa Evropejke/-ci, ki nasprotujejo vstopu begunk/-cev, težko prepoznajo lastne privilegije. Osebe, ki so privilegirane, tega ne čutijo. Nasprotno, menijo, da so do teh ugodnosti in prednosti upravičene. Priznavanje lastnih privilegijev pomeni priznavanje neenakih »izhodiščnih položajev« glede na druge, na primer življenje v varni in napredni državi v primerjavi z državo, ki je opustošena zaradi konfliktov. To pomeni priznavanje nepravilnega in neenakega odnosa do ljudi, ki nimajo takih prednosti.

Tisti, ki so v prevladujočem položaju, ki imajo dostop do simbolične in institucionalne moči, lahko opredelijo družbene norme in sankcionirajo tiste, ki od njih odstopajo.

V komentarjih s sovražnim govorom prednjači naslednja zamisel. Obstajata dve skupini: ena smo »mi«, ki imamo domnevne privilegije in pravice, ki prevladujejo, druga skupina pa so »oni«, ki se dojemajo kot grožnja za obstoječe privilegije in varnost (*Kaj Je Sovražni Govor?* | *Spletno Oko*, 2020.).

SOVRAŽNI GOVOR NA SPLETU IN V DRUŽBENIH MEDIJIH

Internet je ustvaril nove prostore komuniciranja in medsebojnega delovanja z manj omejitvami: uporabnice/-ki se lahko pri izražanju sovraštva do drugih skrivajo za anonimnostjo in razdaljo. Poleg tega se sovraštvo z lahkoto širi in deli, na primer prek komentarjev ali deljenja objav, ter tako dobi lastno življenje, ki presega prvotno objavo. To ima lahko uničujoč vpliv na tarčo sovražnega govora, vpliva pa lahko tudi na družbo kot celoto (Keen idr., 2016).

Internet je spremenil način, kako ljudje, zlasti mladi, komunicirajo in se povezujejo, tako v medsebojnih kot družbenih odnosih. Inovacije v svetovnem spletu, ki omogočajo večjo interaktivnost in spreminjajo naravo odnosa med proizvajalcem in uporabnikom vsebine, so vpliv še povečale. Ta interaktivnost je prav tako spremenila način, kako se zgodbe prenašajo prek medijev. Čeprav mogoče prispevek pripravi ena radiotelevizijska postaja, se zgodbe širijo in dobivajo nova življenja v prispevkih uporabnic/-kov. Le-ti potujejo skozi različne prostore, kot so: filmi, TV, spletni forumi in drugi družbeni mediji.

Orodja, ki jih ponuja splet, so prispevala k zaostrovanju odnosov med posamezniki in skupinami v javni sferi. Splet je omogočil globalni aktivizem in čezmejno sodelovanje. Hkrati se internet in platforme družbenih medijev uporabljajo kot prostori in orodja sovraštva. Platforme družbenih medijev in organizacij, ki so bile ustvarjene za boj proti sovražnemu govoru, so prepoznale, da so sovražna sporočila, ki se širijo na spletu, vedno pogostejša (*Kaj Je Sovražni Govor?* | *Spletno Oko*, 2020.).

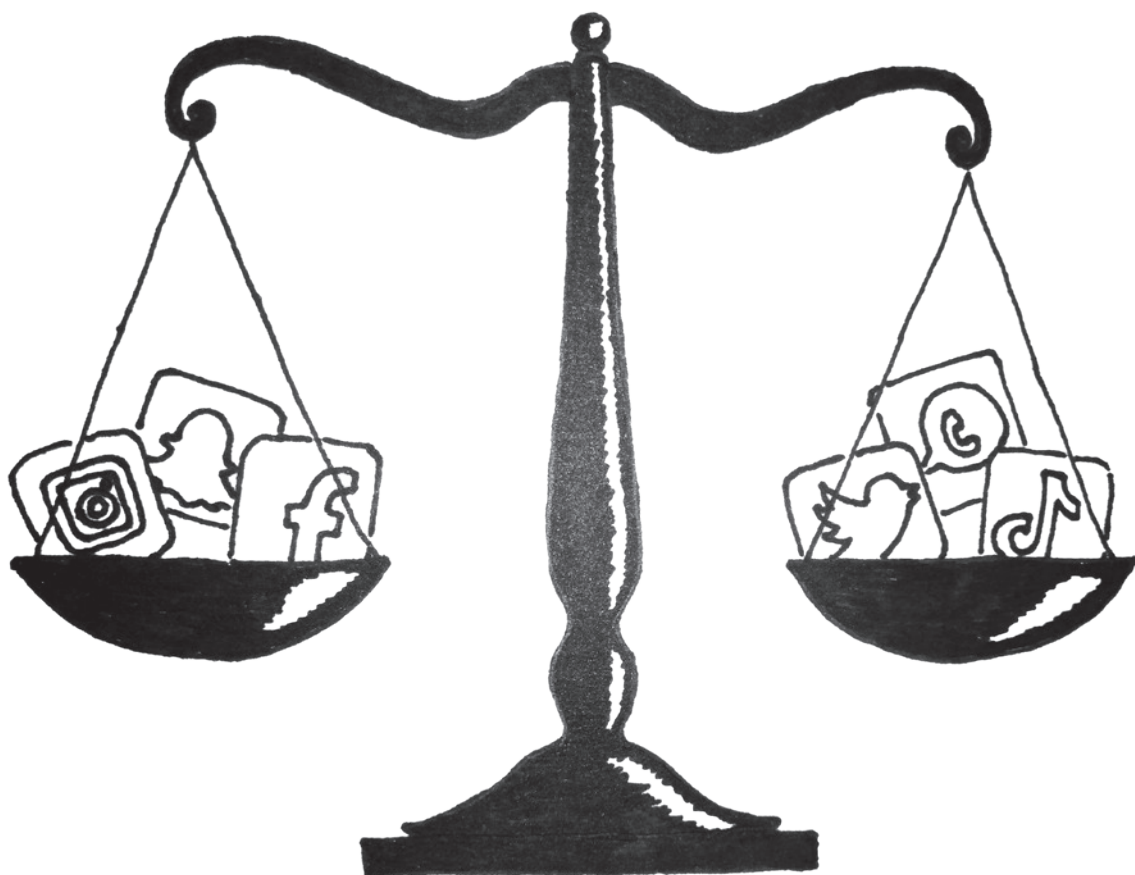
Družbene medije je potrebno obravnavati kritično kot nove aktivne udeležence pri oblikovanju komunikacijskih procesov. Imajo moč sprejemanja odločitev o vsebinah in osebnih podatkih, ki jih uporabnice/-ki delijo. Pogosto ob objavi sovražnega komentarja družbeni mediji dopuščajo razpravo o vsebini in špekulacije o njej v imenu demokratično odprte razprave. Na primer: rasistični komentar je predmet neskončnih razprav o tem, ali predstavlja kršitev predpisov o sovražnem govoru, zaradi česar se neskončno spodbuja razprava, v okviru katere se razizem kot takšen sploh ne obravnava (Latour idr., 2019).

Med mediji ter družbenimi in političnimi procesi je toliko združevanja, da obstajajo primeri, ko proces prevzame »drugo« življenje v okoljih družbenih medijev, tako kot je to ob sovražnem govoru. Družbeni mediji do neke mere dopuščajo ustvarjanje prepričljivih novic oz.

skrbijo, da ostane tema na dnevnem redu dlje časa (Anonymous, 2016).

Raziskave so pokazale, da so tradicionalni mediji interaktivnost temeljito povezali s svojo publiko kot orodje za ohranjanje pozornosti in kot osnovo za pripravo vsebine. Ljudje ne zavzemajo le pasivne vloge gledalcev televizije ali poslušalcev radia, ampak dejavno pošiljajo komentarje ali/in npr. sodelujejo prek različnih sej tvitanja v živo. Zlasti mladi pogosto gledajo TV, medtem ko tvitajo na svojih pametnih telefonih in obenem iščejo informacije, ki jih lahko približajo dogodku ali oddaji, ki ga/jo spremljajo. Uporabljajo ključnike (hashtage), ki jih ponujajo mediji, obenem pa se ključniki uporabljajo za izpodbijanje izjav množičnih medijev. Vodilni mediji poskušajo pridobiti korist od interaktivnosti z javnostjo, vendar so stopnje uspeha različne. Eden njihovih ključnih izzivov je obravnavanje piscev sovražnega govora in njihovo zavzemanje novoustvarjenega prostora.

Primer tega je bil opažen v kontekstu poskusa švedske javne radiotelevizije SVT, da bi na parlamentarnih volitvah za leto 2014 uporabljala družbene medije. SVT je uporabljala »interaktivne prakse«. V prvi vrsti je bila strategija spodbuditi vključenost družbenih medijev Twitter in Facebook v vnaprej določene družbene teme, kot je zdravstvo ali izobraževanje, in drugič, preoblikovati povratne informacije

občinstva v nove zgodbe in osrednja področja. Zgodilo se je to, da so za vsako temo, na primer zdravstvo ali izobraževanje, podporniki skrajne desnice prevzeli razprave in objavljali protimigracijska sporočila, s čimer so zasedali novoustvarjeni prostor. Razprave so odvrčale uravnoteženo razpravo ali izmenjavo mnenj. Moderiranje razprave je bilo omejeno in nezadostno. Zaključek študije primera je bil, da je bilo moderiranje »težavno, ker se je na STV z vsebino družbenih medijev ukvarjalo malo zaposlenih«. Ta primer kaže, da na novo ustvarjeni prostori niso nujno in samoumevno prostori demokratične razprave, pri kateri vsakdo sodeluje enakopravno. So prej prizorišča merjenja moči, ki za spoštljivo širjenje in izražanje vseh mnenj zahtevajo ustrezno moderiranje/upravljanje (Latour idr., 2019).

SOVRAŽNI GOVOR, PLATFORME IN PODJETJA DRUŽBENIH MEDIJEV

Platforme družbenih medijev uporabnicam/-kom omogočajo ustvarjanje vsebine, če ti sprejmejo njihove pogoje uporabe. Vsaka platforma družbenih medijev kot zasebno podjetje opredeljuje pogoje uporabe ali tako imenovane »standarde skupnosti«. Ti so pomembni v povezavi z urejanjem sovražnega govora. V tem delu je prikazano, kako nekatere priljubljene platforme pristopajo k sovražnemu govoru, katere kategorije obravnavajo v svojih predpisih, kako lahko uporabnica/-k v največji mogoči meri uporablja orodja za boj proti sovražnemu govoru in nazadnje, kakšne omejitve imajo ta orodja. Ta razlikovanja temeljijo na rednih raziskavah in se pogosto spreminjajo.

FACEBOOK

- Ciljna skupina mora biti prilagojena posameznikom/-kom. Medtem ko izjave, kot je »Sovražim krščanstvo«, ne kršijo standardov njihove skupnosti, pa bi jih izjava »Sovražim kristjane« kršila.
- Pregleduje se samo prijavljeno gradivo.
- Množične prijave ne zagotavljajo, da bo vsebina odstranjena.
- Razen v primerih groženj je večja verjetnost, da bo Facebook odstranil posamezne vsebine kot pa splošne strani ali skupine.
- Facebook ima na desni strani vsakega komentarja prikazno okno, ki bralkam/-cem omogoča prijavo.
- Prijave pregledujejo resnični ljudje in povratne informacije naj bi bile podane v 24 urah. Vsako poročilo je obravnavano posebej. Vsebina, ki ni bila odstranjena po prvi prijavi, se lahko odstrani po drugi prijavi, ker se lahko pravila različno interpretirajo.
- Facebooku se podajo številne prijave, vendar so nekatere zavrnjene, ker naj ne bi očitno kršile pogojev uporabe. Na primer: da bi se ustvarjalke/-ci sovražnega govora izognili odstranitvi nekaterih svojih rasističnih sporočil, so jih preoblikovali v domoljubna. Predpisi so pogosto nejasni in ustvarjalke/-ci sovražnega govora so za širjenje svojih sporočil razvile/-i učinkovite taktike.
- Facebook pogosto priporoča, da tarča sovražnega komentarja blokira uporabnico/-ka, ki ga je ustvaril/a. V prvi vrsti gre za problem posameznice/-ka in ne za družbeni pojav, za katerega mora podjetje prevzeti odgovornost. Utemeljitev tega je naslednja: »Ne marate rasistk/-ov? Blokirate jih in jih ne boste videli.« (Standardi Skupnosti | Facebook, 2020.).

YOUTUBE

- Kritiziranje nacionalne države ne predstavlja sovražnega govora, vendar pa je sovražni govor, če kritika pomeni napad na skupino ljudi na podlagi njihove rase ali vere.
- YouTube ne spodbuja niti ne prejema veliko pritožb ali prijav sovražnega govora. Upabnice/-ke se najprej povabi k blokiranju in nato k označevanju videoposnetka ter šele na koncu k prijavi.
- Na YouTubu se komentarji urejajo ločeno od videoposnetkov – tako komentarje pregleduje ekipa, ki skrbi za Google+, videoposnetke pa ureja ekipa YouTubea.

TWITTER

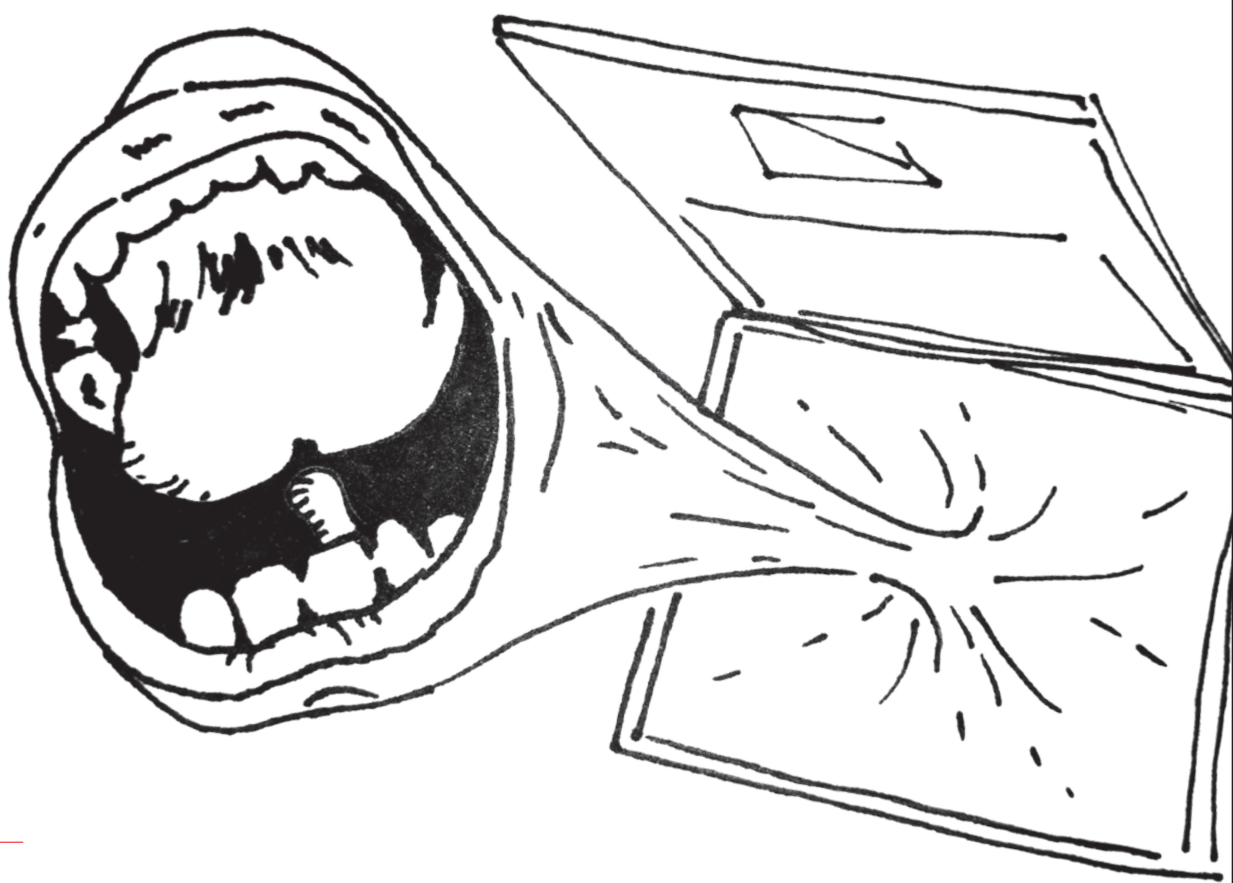
- Twitter se lahko šteje za platformo z najširšim razumevanjem sovražnega govora.
- Razvil je politike za uporabnike in oglaševalce.
- Sovražni govor se kategorizira v okviru področja neprimernega obnašanja.
- Njihovi pregledi so strogi in temeljiti.
- Nekateri pregledi se izvajajo z algoritmi in jih ne opravljajo ljudje, še zlasti, ko gre za nezakonito obliko pornografije.
- Twitter ne more odstraniti računov, vendar pa jih začasno ukine, dokler uporabnica/-k ne zagotovi ustrezne povratne informacije v povezavi z objavljeno vsebino.

Pri analizi predpisov in standardov skupnosti je pomembno pojasniti, da predpisi in standardi skupnosti, kot so predpisi zasebnih podjetij, niso posledica javnih demokratičnih odločitev, niti podpore ne temeljijo na nacionalnem ali mednarodnem pravu. To pa se zaradi pritiska aktivistk/-ov in vlad spreminja.

Najpogostejše uporabljene spletne platforme družbenih medijev, kot so Twitter, Facebook, Instagram, Reddit in YouTube, so podjetja s sedežem v Združenih državah Amerike, katerih norme in tradicije glede svobode izražanja lahko povzročijo pomanjkljivo urejenost sovražnega govora. Predpisi podjetij družbenih medijev kažejo, da ne spremljajo sovražnega govora, čeprav imajo protokol za obravnavo prijavljenih primerov. Sovražni govor lahko obstaja, kroži in se širi, če se ne prijavi. Objava se odstrani po prijavi in ko je dokazano, da predstavlja sovražni govor po opredelitvi standardov skupnosti. Platforme družbenih medijev dejavno na novo opredeljujejo, kaj pomeni sovražni govor, in spreminjajo svoje predpise.

Platforme družbenih medijev se na sovražni govor odzivajo. Ne spremljajo dejavno vsebine, vendar pa se odzivajo na

prijave in na pritisk uporabnikov ter organov oblasti. Ko gre za sovražni govor, Facebook trdi, da odstranjuje vsebino, ki pomeni neposreden napad na ljudi na podlagi njihove rase, etnične pripadnosti, narodnosti, verske pripadnosti, spolne usmerjenosti, spola, spolne identitete, hude invalidnosti ali bolezni. Cilj platform družbenih medijev je ohraniti ravnovesje med svobodo izražanja in spoštovanjem pravil skupnosti ter obenem širiti njihove komercialne interese, tj. povečanje dosega in uporabe njihovih storitev. Vsebinsko standardov skupnosti določajo številni dejavniki. Oblikujejo jo vplivi in pritiski sovražnih skupin, ki zahtevajo svojo svobodo izražanja, skupin, ki se borijo proti sovraštvu in izpostavljajo pojav sovražnega govora, ter zaposlenih v podjetjih, ki imajo v lasti platforme družbenih medijev. To deloma pojasnjuje, zakaj se politike v povezavi s sovražnim govorom nenehno spreminjajo. Te politike omogočajo ali omejujejo načine, kako se lahko sovražni govor prijavi ali ublaži.

K sovražnemu govoru kot družbenemu pojavu se ne sme pristopati kot k problemu posameznice/-ka, ki se pritožuje, ali pa ga obravnavati po posameznih primerih prijavljenega sovražnega govora (individualizem). Potrebno ga je obravnavati kot pereč pojav za naš kolektivni demokratičen soobstoj. V tem kontekstu postanejo ključne izobraževalne in emancipatorne strategije, ki za sovražni govor uporabljajo nasprotno in alternativne naracije. To ni problem, ki vpliva le na tiste, ki so neposredno tarče sovražnega govora; sovražni govor na spletu je problem, ki vpliva na vse nas (Keen idr., 2016).

UPORABA VAJ PRI OBRAVNAVI SOVRAŽNEGA GOVORA

V tem priročniku so predstavljene izbrane vaje, ki pristopijo k problematiki sovražnega govora, diskriminacije in nasilja prek empatije in mesebojnega sodelovanja in spoštovanja.

Vaje so namenjene učencem od 5. do 9. razreda v osnovni šoli in vsem starostnim skupinam v srednjih šolah in se izvajajo pod vodstvom učitelja ali mentorja.

Sovražni govor namreč temelji na predsodkih in negativnih stereotipih. Stališča, ki temeljijo na predsodkih, je zelo težko spremeniti. Moč predsodkov običajno prestane test realnosti, kot ponazarjajo številne teorije zarote. Za vse, ki zanikajo prisotnost človeka na Luni, so bile lahko slike Neila Armstronga, ki stopa po Luni, ponarejene, ker ni slike osebe, ki ga je fotografirala. Kljub temu se proti predsodkom ne moremo boriti s predsodki; lahko jim nasprotujemo ali pa jih uravnovesimo z dejstvi in s strategijami, ki ljudi vabijo in spodbujajo k temu, da uvidijo tudi drugo stran iste resničnosti, in z upanjem, da jim bo ta nova perspektiva spremenila mišljenje (Gagliardone idr., 2015).

GRADIVO ZA DELAVNICE

1. Spopadanje s spletnim nasiljem

2. Neomejeno izražanje

3. Vse je povezano

4. Razumevanje sovražnega govora

5. Življenjske poti

1. SPOPADANJE S SPLETNIM NASILJEM

Aktivnost, pri kateri udeleženci prepoznajo svoj lastni odziv na različne oblike kibernetkega nasilja in razpravljajo o alternativnih načinih odziva (Anagnostopoulou, 2016).

CILJI

- 1 – Prepoznati različne oblike ustrahovanja in povezavo med ustrahovanjem na spletu in izven njega.
- 2 – Prepoznati različne načina odziva na to vrsto nasilja.
- 3 – Utrditi zavedanje, kako pomemben je odziv na to vrsto nasilja.

NAVODILA ZA IZVAJALCE

- 1 – Začnite z vprašanjem, kaj oni razumejo kot ustrahovanje. Spodbudite jih k razmišljanju, katere oblike ustrahovanja obstajajo.
- 2 – Izpostavite naslove v kotih sobe in povejte, da boste prebrali različne scenarije. Vsi morajo izbrati, kako bi se odzvali pri posameznem scenariju.
 - a) Ne storite ničesar.
 - b) Odzovete se nasilnežu (začnete z diskusijo, uporabite silo proti njemu ...).
 - c) Prijavite nasilneževo obnašanje (učitelju, staršem, upraviteljem strani, drugim uradnim osebam).
 - č) Drugo (vpeljemo druge v diskusijo, ustanovimo solidarnostno skupino, udeleženci naj dajo svoje predloge).
- 3 – Razložite, da se po vsakem prebranem scenariju premaknejo pod naslov, ki je najbližje temu, kar bi oni storili.
- 4 – Preberite prvi scenarij in pustite udeležencem, da si izberejo svoj naslov. Nekaj izmed njih povprašajte, zakaj so se odločili za ta naslov.

PRIPOMOČKI

- 1 – Pripravite 4 liste (format A4) z naslednjimi naslovi:
 - Nič
 - Odzovem se nasilnežu
 - Prijavim obnašanje
 - Drugo

Poskrbite, da se lahko udeleženci prosto gibljejo.

NALOGE ZA UDELEŽENCE – IZROČKI

Primeri

- 1 – Prejeli ste večjo število neprimernih in žaljivih elektronskih sporočil z naslova, ki ga ne prepoznate. Nekatera so bila grozeča in dozdeva se vam, da vas nasilnež osebno pozna. Kaj bi storili?
- 2 – Neznani ljudje iz šole so priredili nekatere vaše slike in jih, opremljene z nesramnimi komentarji, objavili na spletu. Kaj boste storili?
- 3 – Deček iz druge države se je pridružil vašemu razredu. Vaši prijatelji se norčujejo iz njega. Začeli so objavljati rasistične šale na njegov račun na svojih socialnih profilih. Spodbujajo vas, da širite njihove objave na lastnem profilu. Kaj boste storili?
- 4 – Skupina otrok v vašem razredu je začela širiti o vas žaljive govorice na svojih socialnih profilih. Mnogo otrok se sedaj noče več družiti, igrati ali pa govoriti z vami. Celo vaši prijatelji postopoma začnejo verjeti v govorice o vas. Kaj boste storili?
- 5 – Učitelj pove razredu, da so nekateri učenci izpostavljeni nasilju in eden izmed njih je bil ob vračanju iz šole napaden. Vpraša, ali o tej situaciji kdo kaj ve, če pozna napadalca, naj se pri njej/njem zgleda po pouku in z njo/njim govori zasebno. Vam se dozdeva, da poznate osebe, odgovorne za situacijo, vendar se bojite za svojo varnost. Dobili ste namreč večje število SMS-ov, ki vas opozarjajo, naj ne poveste ničesar. Kaj boste storili?
- 6 – Opazite otroka, ki sam stoji sredi igrišča in se joče. Veste, da ga drugi učenci dražijo, ker se težje uči. Vaši prijatelji so nekateri izmed hujših, ki ga dražijo in o njem govorijo nespoštljivo, ko ste vsi skupaj. Kaj boste storili?

ANALIZA

Uporabite nekaj izmed naslednjih vprašanj:

- 1 – Kako ste se počutili med vajo?
Na katere scenarije ste se najbolj odzvali in zakaj?
- 2 – Mislite, da so bili vsi primeri ustrahovanja?
- 3 – Ste že kdaj naleteli na kibernetško trpinčenje – bodisi kot žrtev ali mimoidoči? Kaj lahko rečete o odnosu med nespletnimi in spletnimi ustrahovanji? Ali obstajajo kakšne pomembne razlike?
- 4 – Ali vas je vaja pripravila, da se bolj poglobite v poglede na različne načine ustrahovanja/kibernetškega ustrahovanja? Ali vas je to spodbudilo, da boste v prihodnosti morda drugače ravnali?
- 5 – Kaj lahko vi storite proti kibernetškemu ustrahovanju?
- 6 – Kdo bi moral ukrepati pri preprečevanju sovražnega govora na spletu? Kakšna bi morala biti vloga medijskih mrež, ponudnikov storitev, policije, staršev, šolskih oblasti in drugih?

2. NEOMEJENO IZRAŽANJE

Udeleženci raziskujejo idejo o svobodi izražanja. Odločiti se morajo, kaj storiti s komentarji ali izražanjem, ki je kontroveržno, žaljivo ali potencialno nevarno (Keen idr., 2016).

CILJI

- 1 – Raziskati koncept svobode izražanja.
- 2 – Razumeti, zakaj je svoboda izražanja pomembna za razvoj posameznika in družbe.
- 3 – Raziskati razloge, zakaj je omejevanje svobode izražanja potrebno za zaščito človekovih pravic, posebej v primeru sovražnega govora.

NAVODILA ZA IZVAJALCE

- 1 – Ko udeleženci razpravljajo o primerih, jih opomnite, naj razmislijo, koliko materiala bi izločili (celo spletno stan, samo objavo, uporabnika ...).
- 2 – Morda bi bilo vredno opozoriti udeležence, da Evropsko sodišče za človekove pravice meni, da je omejitev svobode izražanja zelo resen korak. To je treba storiti le, kadar obstaja močna utemeljitev.
- 3 – Morda boste želeli z udeleženci raziskati, v kolikšni meri jim je koristil potek same razprave. Ali jim je pomagalo oblikovati svoje mnenje in kaj nam lahko to pove o svobodi izražanja.
- 4 – Po potrebi ali če čas dopušča, boste morda želeli razložiti, da zakon o človekovih pravicah in svobodi izražanja resnično govori o tem, kako naj se obnašajo vlade. Omejevanje izražanja na spletu je pogosto bolj zapleteno, ker je velik del interneta v zasebni lasti (npr. zasebno gostovanje ponudnika, novice, ki so v lasti podjetij itd.) Postavljajo se vprašanja, ali in koliko bi vlade morale in lahko urejale govor na spletu.
- 5 – Vprašajte udeležence, kaj jim pomeni svoboda izražanja. Zberite ideje na papir. Če se ne pojavijo naslednje ideje, jih izpostavite:
 - a) Ali svoboda izražanja pomeni, da lahko izrečemo vse, kar mislimo?
 - b) Ali mislite, da nekatere zadeve ne bi smele biti izražene? Kaj mislimo, da bi se morale prepovedati? Kdo bi o tem odločal?
 - c) Kateri so še drugi mediji za izražanje mnenja poleg pisanja in govora?
- 6 – Ne poskušajte razrešiti nasprotnih mnenj. Zberite nekatera mnenja in razložite, da so kontroverzna in bodo raziskana v nadaljevanju vaje.
- 7 – Vprašajte, ali je bilo komu preprečeno, da izreče nekaj, kar si je želel. Ali je bilo to doma, v šoli ali v družbi? Kako so se ob tem počutili? Zakaj je bilo za vas pomembno, da vam je bilo omogočeno, da izrazite svoje mnenje?

- 8 – Na kratko informirajte udeležence o svobodi izražanja. Lahko uporabite naslednje besedilo:

Pravica do svobode izražanja misli ali mnenja je pomembna človekova pravica in je del mednarodnega prava človekovih pravic. Pravica je tako opredeljena/ovrednotena, ker so naše misli, mnenja in sposobnost sporazumevanja osrednji del tega, kar pomeni biti človek, in ker sta komunikacija in razprava bistvenega pomena za izgradnjo učinkovite demokratične družbe. Razumevanje in življenje drug ob drugem je odvisno od odprte in svobodne komunikacije – tudi če moramo včasih slišati mnenja, s katerimi se ne strinjamo. Kljub temu svoboda izražanja ni absolutna pravica, ki velja vedno, brez omejitev. Je pravica, ki mora biti uravnotežena s pravicami drugih ali z dobrobitjo družbe kot celote. Kadar je izraz izrazito škodljiv za nekatere posameznike ali bo verjetno škodoval družbi, ga lahko omejimo.

- 9 – Povejte udeležencem, da bodo delali v majhnih skupinah in bodo analizirali nekaj primerov, ko so bile na spletu objavljene škodljive stvari za posameznike in njihove človekove pravice. Skupina se mora odločiti, ali so primeri zaradi svoje vsebine primerni za odstranitev s spleta.
 - a) Če se odločijo za odstranitev primera, naj pojasnijo, kaj naj se odstrani in zakaj.
 - b) Če se odločijo, da se primer ne odstrani, naj utemeljijo, zakaj ne.
- 10 – Oblikujte skupine (4–5 posameznikov) in jim dajte primere za obravnavo. Na voljo imajo 20 minut.

PRIPOMOČKI

- 1 – Papir za tablo
- 2 – Pisala

NALOGE ZA UDELEŽENCE – IZROČKI

- 1 – Skupina, imenovana „Zahtevaj naš narod“, vzpostavi spletno mesto, ki razglasa „tradicionalne vrednote“. Veliko objav je rasističnih. Spletno mesto privlači veliko število komentarjev in burno razpravo. Nekaj razprav vsebuje zelo nasilen jezik, vendar obstaja velika skupnost komentatorjev, ki nasprotujejo rasistični ideologiji strani.
 - a) Ali je treba stran odstraniti? Če je odgovor pritrdilen, koliko in zakaj?
 - b) Če ne, kaj bi še lahko storili?
- 2 – Alojz, politik, uporablja svoje osebno spletno mesto, da poziva k izselitvi romske skupnosti v svojem volilnem okraju in jih krivi za visoko stopnjo kriminala. Po njegovih pozivih je več napadov na Rome po državi. Večina medijev začne tiskati zgodbe, ki prikazujejo storjene zločine Romov, vendar ne zločinov, storjenih nad njimi.
 - a) Ali je treba stran odstraniti? Če je odgovor pritrdilen, koliko in zakaj?
 - b) Če ne, kaj bi še lahko storili?
- 3 – Na osebнем blogu Anže objavlja strip, v katerem je prikazan znan politik, ki mu kaplja kri iz prstov in vse naokoli ležijo mrtva telesa. Mnogi komentirajo, večinoma podpirajo strip.
 - a) Ali je treba stran odstraniti? Če je odgovor pritrdilen, koliko in zakaj?
 - b) Če ne, kaj bi še lahko storili?
- 4 – Andreja na svojem javnem profilu objavi videoposnetek, v katerem se norčuje iz invalidov in jih prikazuje kot nesposobna „tuja bitja“. Statistični podatki spletnega mesta kažejo, da si skoraj nihče ni ogledal videoposnetka in ni komentarjev obiskovalcev.
 - a) Ali je treba stran odstraniti? Če je odgovor pritrdilen, koliko in zakaj?
 - b) Če ne, kaj bi še lahko storili?
- 5 – Novinar vidi videoposnetek (primer 4) in začne akcijo, s katero naj bi odstranili Andrejin profil s spletne strani družbenih medijev. Rezultat: video dobi na tisoče ogledov. Ljudje začnejo komentirati, da je to „najboljši video doslej“, „začnimo biti realni glede invalidov“ in drugi.
 - a) Ali je treba stran odstraniti? Če je odgovor pritrdilen, koliko in zakaj?
 - b) Če ne, kaj bi še lahko storili?
- 6 – Maja, znana zvezdnica, objavi članek na spletnem mestu z novicami, v katerem trdi, da so transspolne ženske „zloraba človeštva“. Vzpostavljeno je spletno mesto z naslovom *zrušimo Majo* s podrobnostmi o njenem osebнем življenju. Začne prejemati na stotine žaljivih e-poštnih sporočil in tвитov. Nekateri vključujejo grožnje.
 - a) Ali je treba stran odstraniti? Če je odgovor pritrdilen, koliko in zakaj?
 - b) Če ne, kaj bi še lahko storili?

ANALIZA

Pojdite skozi odgovore skupin o posameznih primerih. Na kratko se pogovorite, zakaj so se odločili za posamezne ukrepe.

Za uspešno analizo uporabite naslednja vprašanja.

- 1 – Ali so bili primeri, pri katerih se v skupini niste mogli dogovoriti? Katere so bile ključne razlike v pogledih reševanja situacije?
- 2 – Ali je na reševanje situacije vplivalo, kdo je bil odgovoren za objavo? Ali je na vašo odločitev vplivalo, koliko ljudi je sodelovalo pri komentiranju ali kako so odgovorili na objavo?
- 3 – Ali ste prišli do skupnega mnenja, na kakšen način in kdaj se omeji svoboda izražanja? Kakšne so nevarnosti prehude ali premajhne omejitve?
- 4 – Ali menite, da je odstranjevanje žaljivih objav ali spletnih strani učinkovito?
- 5 – Kakšne so omejitve v Sloveniji? Ali so razlike, kako se obravnava izjave na spletu ali izven njega?

3. VSE JE POVEZANO

Udeleženci raziskujejo vzroke in učinke sovražnega govora na spletu z uporabo problemskega drevesa (Gagliardone idr., 2015).

CILJI

- 1 – Razumevanje vzrokov in učinkov spletnega sovražnega govora.
- 2 – Preučiti povezavo med sovražnim govorom na spletu in običajnim vedenjem.
- 3 – Raziskati načine obravnavanja sovražnega govora na spletu s preučevanjem izvora (korenin) problema.

NAVODILA ZA IZVAJALCE

- 1 – Navedite kratek uvod v sovražni govor na spletu.
- 2 – Pojasnite, da moramo razumeti sovražni govor na spletu kot težavo s številnimi povezavami z drugimi vprašanji in z resničnim svetom. Ko se trudimo zoperstaviti sovražnemu govoru, je še posebej koristno pogledati glavne vzroke. Poznavanje/razumevanje vzrokov je pogosto učinkovitejše kot poskušati obravnavati in se odzivati na primere sovražnega govora.
- 3 – Udeležencem pokažite drevo sovražnega govora in jim povejte, da bodo delovali v skupinah, da se bodo prepoznale nekatere stvari, ki vodijo do sovražnega govora na spletu (korenine drevesa), in nekateri učinki sovražnega govora (veje).
- 4 – Pojasnite, kako drevo deluje. Vsako polje, ki vodi do drevesa čez druga polja, odgovarja na vprašanje zakaj. To velja tako za veje kot za korenine. Lahko vzamete primer sovražnega govora, da to podrobneje ponazorite.
- 5 – Drevo problemov je zelo pogost način razumevanja določenega vprašanja na globlji ravni. Lažje je razložiti s primerom, da lahko za predstavitev dreves uporabite različni trditvi, na primer: Mladi so brez dela in samovšečni. Morali bi jih skriti pred družbo, dokler ne zrastejo v normalne ljudi.
- 6 – Za izjavo, o kateri bodo razpravljali udeleženci, morate zamenjati »Skupino X« s skupino, ki je v družbi pogosto tarča sovražnega govora. Lahko bi se lotili tudi primera kibernetiskega ustrahovanja in imeli imenovanega namišljenega posameznika kot tarčo ustrahovanja.
- 7 – Če se zdi, da so udeleženci zgrešili pomembne vzroke ali učinke, jih pozovite, naj jih upoštevajo. Naslednji seznam jim lahko ponudite tudi kot iztočnice, ko rišejo svoja drevesa. Lahko bi razmislili, ali imajo dejavniki ali akterji na seznamu kakršno koli povezavo in kje lahko stopijo v drevo:
 - a) mediji
 - b) politiki / javne osebe
 - c) sovražni govor izven spleta
 - č) premalo stikov med skupinami
 - d) pritiski sovrstnikov
 - e) diskriminacija na delovnem mestu
 - f) ekonomski faktorji
 - g) izobrazba

PRIPOMOČKI

- 1 – Papir za tablo
- 2 – Pisala

NALOGE ZA UDELEŽENCE – IZROČKI

- 1 – **Za korenine drevesa:** Ko udeleženci delajo drevo, začeni s sovražnim govorom, so predmet raziskovanja odgovori na vprašanje Zakaj se to zgodi? Korenine bi morale zapolniti s čim več možnimi razlogi. Pokažite jim, kako bo imel en vzrok svoje posledice. Na primer: vprašajte jih, zakaj vsi govorijo negativne stvari o določenih skupinah. Kje se učimo negativnih stvari, zaradi katerih oblikujemo mnenje o določenih skupinah? (Primeri lahko vključujejo medije, javne osebe, močne predsodke ali nevednost v družbi kot celoti).
- 2 – **Za veje drevesa:** Udeleženci morajo raziskati možne posledice primerov, ki se spuščajo po veji. Vprašajte jih, kaj se lahko zgodi posamezniku ali skupini, ki je tarča sovražnega govora. Vprašajte jih, kaj se lahko zgodi kot posledica le tega.
- 3 – Udeležence razdelite v skupine in jim dajte papir za tablo, da narišejo svoje drevo. Povejte, da napišejo naslednje besedilo ali svoj primer v deblo drevesa in ga nato dokončajo s čim več vej in korenin. Predstavljati bi si morali, da je besedilo že bilo objavljeno na internetu, npr.

[Skupina X] so umazani kriminalci. Kradejo in ne spadajo sem. Naženite jih!

- 4 – Skupinam ponudite približno 10 minut, da dokončajo svoja drevesa. Potem jih prosite, naj predstavijo svoje rezultate ali razstavijo drevesa po prostoru, da se ljudje sprehodijo in si jih ogledujejo.

ANALIZA

- 1 – Ali opazite kakšne zanimive razlike med drevesi, ki jih predstavljajo skupine? Imate vprašanja za druge skupine?
- 2 – Kako enostavno ste našli korenine sovražnega govora? Pojasnite morebitne težave ali razlike v mnenju znotraj skupine.
- 3 – Je katera od vaših korenin ali vej zašla v resnični svet? Kaj nam to pove o sovražnem govoru na spletu?
- 4 – Vam je dejavnost dala globlje razumevanje vprašanja? Kako pomembno je po vašem mnenju to, da najdemo načine, kako ustaviti širjenje sovražnega govora po internetu?
- 5 – Vam je aktivnost pomagala pri tem? Kako bi lahko s problemskim drevesom poskušali ustaviti sovražni govor proti vaši ciljni skupini?

Za bolj praktičen poudarek dejavnosti, lahko vzamete nekaj korenin in ideje predebatirate z njimi. Na primer, če so udeleženci opredelili „predsodke“ ali „nepoznavanje skupine X“ kot osnovni vzrok, vprašajte, kako bi še lahko rešili te težave. Pojasnite, da se za načrtovanje oglaševalskih akcij pogosto uporablja pristop s problemskim drevesom, ki pomaga določiti način prepoznave in rešitev problema.

4. RAZUMEVANJE SOVRAŽNEGA GOVORA

Udeleženci analizirajo primere sovražnega govora in v diskusiji raziščejo možne posledice za posameznike in družbo (Keen idr., 2016).

CILJI

- 1 – Razumevanje različnih oblik sovražnega govora na spletu in njegove posledice na posameznike in družbo.
- 2 – Raziskovanje možnosti, kako odgovoriti na te oblike sovražnega govora.

NAVODILA ZA IZVAJALCE

- 1 – Vprašajte udeležence, kaj razumejo pod besedno zvezo *sovražni govor na spletu*. Vprašajte, ali je kdo že kdaj videl sovražni govor na spletu, bodisi usmerjen proti posamezniku bodisi proti predstavnikom določenih skupin (na primer geji, muslimani, Judje, ženske itd.) Kaj občutijo udeleženci, ko naletijo na to? Kako mislijo, da se morajo počutiti žrtve?

Pojasnite, da se izraz sovražni govor uporablja za pokrivanje širokega spektra vsebine:

- a) Sovražni govor ni samo govor – primerjamo ga lahko z drugimi oblikami komunikacije, kot so videoposnetki, slike, glasba ipd.
- b) Izraz lahko uporabimo tudi za opis zelo nasilnega, celo grozečega, vedenja in tudi za komentarje, ki so „zgolj“ žaljivi.

Udeležencem razložite, da bodo analizirali nekaj resničnih primerov sovražnega govora na spletu, pri čemer bodo še posebej preučili vpliv na žrtve in družbo.

- 2 – Udeležence razdelite v skupine in vsaki skupini dajte en primer sovražnega govora na spletu.

- 3 – Preglejte vse primere in zaprosite za odgovore skupine. Odgovore na vprašanja si zapišite na tablo. Če skupine dajejo podobne odgovore, to označite tako, da podčrtate prvi primer in mu dodate znak ali številko. Tako je vidno, da je več kot ena skupina prišla do istega odgovora. V vsaki skupini naj predstavijo svoje rezultate, nato preglejte dva lista in uporabite naslednja vprašanja za razmislek o dejavnosti za celotno skupino:

- a) Kaj si mislite o dejavnosti? Kakšni so bili vaši občutki glede primera, ki ste ga analizirali?
- b) Katere so bile najpogostejše posledice sovražnega govora po skupinah?
- c) Ali so imele skupine, v katere so bili primeri sovražnega govora usmerjeni, kaj skupnega?
- č) Ali so bile kakšne podobnosti v posledicah, ne glede na ciljno skupino sovražnega govora?
- d) Kakšne bi bile lahko posledice, če bi se takšno vedenje širilo po spletu in nihče ne bi storil ničesar za reševanje tega problema?
- e) Katera orodja ali metode vam lahko pomagajo pri sovražnem govoru na spletu?
- f) Kaj lahko storimo, če na spletu naletimo na take primere?

PRIPOMOČKI

- 1 – 2 x papir za tablo (Posledice za posameznika / Posledice za družbo)
- 2 – Pisala

NALOGE ZA UDELEŽENCE – IZROČKI

PRIMER 1

Mlad moški na svojem družbenem medijskem profilu prikazuje ogromno nacionalistično zastavo in objavlja komentarje, npr.: *Islam iz moje države / Ščiti naše ljudi*. Objavlja fotografije s simbolom polmeseca in zvezde v prepovednem znaku. Te informacije širi prek družbenih medijev in svoje osebne spletne strani.

- 1 – Kdo so v tem primeru žrtve sovražnega govora? Kakšne posledice ima sovražni govor na nje?
- 2 – Kakšne posledice ima lahko ta primer sovražnega govora za ljudi, ki se identificirajo s skupnostjo, kjer se to zgodi, in družbo na splošno?

PRIMER 2

A. piše publikacijo, v kateri ne dokazuje samo, da se holokavst *nikoli ni zgodil*, ampak daje tudi nasilne in rasistične pripombe o judovskih ljudeh. A. objavo deli na svoj osebni blog in na več protijudovskih spletnih straneh. A. vključuje tudi vsebino na spletnih wikijih, ki jo predstavlja kot *znanstvene informacije* o holokavstu.

- 1 – Kdo so v tem primeru žrtve sovražnega govora? Kakšne posledice ima sovražni govor nanje?
- 2 – Kakšne posledice ima lahko ta primer sovražnega govora za ljudi, ki se identificirajo z izpostavljeno skupnostjo, in družbo, v kateri se to zgodi?

PRIMER 3

Članek vodilnega novinarja v časopisu, ki je blizu vodilni politični stranki, imenuje Rome »živali« in poziva k pogromu na kakršen koli način. Na forumu, povezanem s spletno različico časopisa, je napisanih v številnih komentarjih strinjanje z novinarjevimi pripombami. Časopis pripombe ne pojasni ali se opraviči. Na spletu se pojavijo drugi članki, ki zagovarjajo isti položaj in uporabljajo podoben ton, vse več ljudi pa jih začne komentirati na forumu.

- 1 – Kdo so v tem primeru žrtve sovražnega govora? Kakšne posledice ima sovražni govor nanje?
- 2 – Kakšne posledice ima lahko ta primer sovražnega govora za ljudi, ki se identificirajo z izpostavljeno skupnostjo, in družbo, v kateri se to zgodi?

PRIMER 4

Organizirana je spletna kampanja, ki prikazuje, da so za gospodarsko krizo v državi odgovorni priseljenci in begunci. Objave začnejo krožiti na družbenih platformah: fotografije, ki prikazujejo agresivne begunce, begunce v ponižujočih situacijah, podkrepljene s komentarji, kako oni »nam, lokalnim prebivalcem« kradejo delovna mesta. Veliko napačnih informacij se širi po družbenih straneh in v medijih. Informacije vključujejo tudi lažno statistiko, ki kaže, da so priseljenci nasilni in da so nagnjeni h kriminalu.

- 1 – Kdo so v tem primeru žrtve sovražnega govora? Kakšne posledice ima sovražni govor nanje?
- 2 – Kakšne posledice ima lahko ta primer sovražnega govora za ljudi, ki se identificirajo s skupnostjo, kjer se to zgodi, in družbo na splošno?

PRIMER 5

Na različnih spletnih mestih z (zlorabljenimi) novicami se objavljajo komentarji, ki trdijo, da tujci nimajo pravice do državljanstva. Nekateri komentarji pozivajo k nasilju nad tujci drugačne barve kože.

- 1 – Kdo so v tem primeru žrtve sovražnega govora? Kakšne posledice ima sovražni govor nanje?
- 2 – Kakšne posledice ima lahko ta primer sovražnega govora za ljudi, ki se identificirajo z izpostavljeno skupnostjo, in družbo, v kateri se to zgodi?

PRIMER 6

Na spletu se pojavljajo videoposnetki, ki kažejo, da so osebe LGBT »perverzne« in »bolne«, zato jih je treba odstraniti iz družbe, ker uničujejo tradicijo in kontinuiteto naroda. Videoposnetki se sklicujejo na »znanstvene raziskave«, vendar so reference pogosto napačno citirane ali izbrane. Nekateri od videoposnetkov prikazujejo slike LGBT-družin z njihovimi otroki.

- 1 – Kdo so v tem primeru žrtve sovražnega govora?
- 2 – Kakšne posledice ima sovražni govor nanje?
Kakšne posledice ima lahko ta primer sovražnega govora za ljudi, ki se identificirajo z izpostavljeno skupnostjo, in družbo, v kateri se to zgodi?

PRIMER 7

Nogometna tekma je prekinjena zaradi žalitev in klicanja navijačev zoper igralca, češ da je »črnc« . Videoposnetek petja in iger, ki ustavijo tekmo, je objavljen na spletu in je zelo razširjen. Rasistični komentarji odmevajo na več spletnih straneh. Po pritožbah več ljudi piše komentarje v podporo in trdi, da so bili žrtve cenzure.

- 1 – Kdo so v tem primeru žrtve sovražnega govora?
Kakšne posledice ima sovražni govor nanje?
- 2 – Kakšne posledice ima lahko ta primer sovražnega govora za ljudi, ki se identificirajo z izpostavljeno skupnostjo, in družbo, v kateri se to zgodi?

PRIMER 8

Po internetu že nekaj časa kroži oglas za modre kavbojke. Prikazuje prizor, v katerem je ženska obdana z moškimi. Prizor ne napeljuje na spolnost, vendar celoten vtis kaže na spolno nasilje in posilstvo. V eni državi se več organizacij pritoži nad reklamo. Spletne novice o tem primeru pritegnejo veliko pripomb, med njimi tudi takih, iz katerih lahko razberemo, da so ženske stvar, s katerimi se moški lahko igrajo in so z njimi nasilni, kar še bolj podkrepi idejo.

- 1 – Kdo so v tem primeru žrtve sovražnega govora?
Kakšne posledice ima sovražni govor na nanje?
- 2 – Kakšne posledice ima lahko ta primer sovražnega govora za ljudi, ki se identificirajo z izpostavljeno skupnostjo, in družbo, v kateri se to zgodi?

PRIMER 9

Politik očita muslimanom, da so glavni vzrok zločinov nad dekleti. Apelira na »splošno znano dejstvo« in daje nekaj »govornih primerov«. Videoposnetek, povezan s člankom, pritegne veliko komentarjev, nekaj rasističnih in nasilne narave. Govor citirajo drugi, ki podpirajo enaka stališča, in ga predstavijo kot verodostojno mnenje.

- 1 – Kdo so v tem primeru žrtve sovražnega govora? Kakšne posledice ima sovražni govor nanje?
- 2 – Kakšne posledice ima lahko ta primer sovražnega govora za ljudi, ki se identificirajo z izpostavljeno skupnostjo, in družbo, v kateri se to zgodi?

PRIMER 10

Videoposnetki o nasilnih sporih v preteklosti med dvema državama ostajajo na spletnem videokanal. Dodanih je veliko komentarjev z uporabo rasističnega jezika o ljudeh v eni od držav. Rasistična zloraba predstavnikov obeh skupnosti pa se nadaljuje še v današnji čas.

- 1 – Kdo so v tem primeru žrtve sovražnega govora? Kakšne posledice ima sovražni govor nanje?
- 2 – Kakšne posledice ima lahko ta primer sovražnega govora za ljudi, ki se identificirajo z izpostavljeno skupnostjo, in družbo, v kateri se to zgodi?

PRIMER 11

Glasba z nacionalistično vsebino se širi prek spletnega glasbenega kanala. Nekatere pesmi so objavili pripadniki dveh etničnih skupnosti, ki sta v preteklosti imeli nasilen konflikt. Pesmi pogosto spodbujajo nasilje nad ljudmi druge etnične skupine.

- 1 – Kdo so v tem primeru žrtve sovražnega govora? Kakšne posledice ima sovražni govor nanje?
- 2 – Kakšne posledice ima lahko ta primer sovražnega govora za ljudi, ki se identificirajo z izpostavljeno skupnostjo, in družbo, v kateri se to zgodi?

5. ŽIVLJENJSKE POTI

Udeleženci se postavijo v položaj drugih in med vajo sprejemajo odločitve.

CILJI

Postaviti se v vlogo ljudi v drugih življenjskih situacijah in spoznati vpliv družbe in osebne situacij na napredovanje v družbi.

NAVODILA ZA IZVAJALCE

Udeležencem se v prvem delu razdelijo lističi z različnimi življenjskimi zgodbami. Nato se vsi razporedijo vzporedno z eno stranico sobe. Voditelj nato začne prebirati trditve / vprašanja z lista. Če se udeleženec strinja s trditvijo, naredi korak naprej. Ko zaključimo s prebiranjem vprašanj, vprašamo udeležence, zakaj so se odločali o koraku naprej.

Naj stopi naprej, če:

- 1 – Počutiš se pravomočnega (zavedaš se svojih //državljskih// pravic in dolžnosti) in imaš občutek, da sam usmerjaš svoje življenje.
- 2 – Imel/-a si (imaš) možnost osnovnega izobraževanja.
- 3 – Imel/-a si (imaš) možnost nadaljnega izobraževanja.
- 4 – Zadovoljen/-a si z delom, ki ga opravljaš.
- 5 – Sposoben/-a si skrbeti za svojo/družino, sebe, bližnje.
- 6 – Lahko greš na počitnice/dopust.
- 7 – Si svoboden/-a.
- 8 – Počutiš se sprejetega/-to.
- 9 – Počutiš se polnopraven/-a član/-ica družbe in družbi lahko vračaš.
- 10 – Zaupaš družbenemu sistemu.
- 11 – Zdrav/-a si /lahko skrbiš za svoje zdravje.
- 21 – Imaš vse, kar potrebuješ za dostojno življenje.

Vajo ponovimo, vendar sedaj vsi dobijo isto življenjsko zgodbo, vendar jim tega ne povemo.

PRIPOMOČKI

- 1 – 1 x list z vprašanji
- 2 – 1 x listič z zgodbo osebe, ki se jih razdeli udeležencem
- 3 – 20 x listič z zgodbo iste osebe

ŽIVLJENJSKE SITUACIJE

- 1 – Si mati samohranilka treh otrok z nizkimi dohodki. Opravljaš fizično delo v tiskarni. Imaš dokončano osnovno šolo.
- 2 – Si doktor znanosti. Zaposlen na fakulteti.
- 3 – Si begunec iz Sirije. Čakaš na odobritev azila v azilnem domu.
- 4 – Si potomec imigrantov iz Bosne in Hercegovine, ki obiskuje srednjo šolo. Oče je zaposlen, prejema minimalno plačo, mati je brezposelna. Ko zmoreš, skrbiš za ekonomsko stanje družine.
- 5 – Si prebivalka iz ruralnega okolja. Skrbiš za gospodinjstvo in kmetijo.
- 6 – Živiš v Ljubljani v lastni nepremičnini. Obiskuješ fakulteto, starši so dobro situirani.
- 7 – Si podnajemnik, stanovanje deliš še s tremi drugimi. Prihajaš iz Makedonije, zaposlen si v gradbeništvu, kjer opravljaš težko fizično delo.
- 8 – Si hči samohranilke. Živate v socialnem stanovanju. Mama skrbi, da imate za osnovno preživetje.
- 9 – Star si 27 let in si brez dovoljenja za bivanje v Sloveniji.
- 10 – Prihajaš iz Ukrajine in prisilno delaš v plesnem nočnem klubu. Si brez osebnih dokumentov.
- 11 – Za preživetje se ukvarjaš s preprodajo drog in orožja. Imaš 42 let.
- 12 – Si Slovenec, redno zaposlen v dobro stoječem podjetju. Vodiš skupino delavcev.
- 13 – Rojena si v Sloveniji. Si brez dokončane srednje šole. Zaposlena si v družinskem podjetju.
- 14 – Iz potovanja po Afriki se vračaš v domovino Slovenijo. Čez tri dni zaključiš dopust. Zaposlen si v javni upravi.
- 15 – Si sin revnih staršev. Živate na obrobju Ljubljane. Doma nimate pitne vode. V šolo se voziš s kolesom, v vsako smer po eno uro.
- 16 – Rodil si se gluhi. Osnovno šolo si obiskoval v šoli za osebe z motnjo v razvoju. Sedaj si star 45 let.
- 17 – Si poročen oče dveh otrok. Kot menedžer si zaposlen v podjetju za izdelavo avtomobilov.
- 18 – Si romskega porekla. Živiš v Novem mestu, kjer si tudi obiskoval šolo.
- 19 – Si ženska z dokončano fakulteto tehnične smeri. Zaposlena si v pretežno moškem okolju. Doma imaš štiri otoke. Soproig je pomemben v svojem podjetju in dela vsaj 10 ur na dan.
- 20 – Pred tremi dnevi so vam doma izklopili elektriko zaradi neplačanih računov. Opravljaš več slabo plačanih priložnostnih del hkrati. Skrbiš za bolne starše in enega otroka.

- Ahmed, S. (2004). Affective Economies. *Social Text*, 22(2), 117–139.
https://doi.org/10.1215/01642472-22-2_79 (22. december 2020).
- Anagnostopoulou, A. (2016). *Workshop A.1 Workshop on the prevention of hate speech online – Education against hate speech*.
<https://www.coe.int/t/dg4/education/pestalozzi/Source/Documentation/Workshops2016/EventWshops22oct2016.pdf> (22. december 2020).
- Anonymous. *Cybercrime* [Text]. Migration and Home Affairs - European Commission.
https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/cybercrime_en (6. december 2016).
- Brown, R. H. (2016). *A Strategic Communication Guide to Counteract Dangerous Speech*.
<https://www.usmmm.org/m/pdfs/20160229-Defusing-Hate-Guide.pdf>
 (22. december 2020).
- Gagliardone, I., Gal, D., Alves, T., Martínez, G., Unesco. (2015). *Countering online hate speech*. United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization.
- Galtung, J. (1979). *The Basic Needs Approach*. University of Oslo.
<https://books.google.si/books?id=C5QTHQAACAAJ> *In praise of hybridity: Globalization and the modern western paradigm*.
<https://www.eurozine.com/in-praise-of-hybridity-2/> (31. december 2020).
- Kaj je sovražni govor?* | Spletno oko.
<https://www.spletno-oko.si/sovrazni-govor/kaj-je-sovrazni-govor> (29. december 2020).
- Kazenski zakonik. (2012). KZ - 1 - UPB 2, Uradni list RS, št. 50/12,
- Keen, E. idr. (2016). *Bookmarks: A manual for combating hate speech online through human rights education : revised edition (2016), with the inclusion of the Guide to Human Rights for Internet Users*. Council of Europe.
- Latour, Perger N., Tocchi R. S. C. in Otero P.V. (2019). *Zmoremo! Ukrepanje proti sovražnemu govoru skozi nasprotne in alternativne naracije*. Urad RS za mladino, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.
<http://www.mlad.si/page/mladinsko-delo/> (22. december 2020).
- McGonagle, D. T. (2013). *The Council of Europe against online hate speech: Conundrums and challenges*. 37. Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah.
- Mill, J. S., Klampfer, F., Gaber, S., Erbežnik, Z., (2003). *Utilitarizem in O svobodi*. Krtina.
- Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah
https://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/PRAVNE_PODLAGE/Mednarodne_konvencije_-_OZN/Mednarodni_pakt_o_drzavljskih_in_politicnih_pravicah/Mednarodnipakt_drzavljskih_politicnih_pravicah.pdf (20. september 2020).
- Murn, M. (2013). *Sovražni govor kot orožje populizma*.
- Nesmith, J. (2001). *Program Activity Guide*.
<http://partnersagainsthate.org/publications/pahprgguide302.pdf> (20. september 2020).
- Pease, B. (2010). *Undoing privilege: Unearned advantage in a divided world*. Zed Books ; Distributed in the USA exclusively by Palgrave Macmillan.
- Standardi skupnosti* | Facebook.
<https://www.facebook.com/communitystandards/> (30. december 2020).
<https://sl-si.facebook.com/communitystandards/> (31. december 2020).
- State of democracy, human rights and the rule of law in Europe*. Role of institutions. Threat to institutions. Report by the Secretary General of the Council of Europe. (2018). <https://edoc.coe.int/en/an-overview/7584-state-of-democracy-human-rights-and-the-rule-of-law-5th-report-role-of-institutions-threats-to-institutions.html>
 (31 december 2020).
- Strategy 2030 stands for* | The Future Red Cross and Red Crescent.
<https://future-rcrc.com/s2030-framing/> (10. januar 2021).
- Vloga prijavne točke Spletno oko na družbenih omrežjih* | Spletno oko.
<https://www.spletno-oko.si/o-prijavni-tocki-sovrazni-govor/vloga-prijavne-tocke-spletno-oko-na-druzbenih-omrezjih> (31. december 2020).

Mirje 19

1000 Ljubljana

T: +386 1 24 14 300

F: +386 1 24 14 344

E: rdecikriz@rks.si

www.rks.si

ISBN 978-961-6103-46-6

